

קושי: ירבעם בורח למצרים ונמצא תחת חסותו של המלך, אך לפי פס' 1 לשלמה היו קשרים מדיניים עם מצרים- כיצד ניתן להסביר זאת?

פתרון: לשלמה היו קשרים מדיניים עם פרעה סיאמון, לאחר מותו עולה לשלטון פרעה שישק שעודד גורמים מרדניים למרוד בממלכת שלמה, כדי להחלישה ושהוא יוכל בבוא היום לכבושה (כפי שעודד את הדד האדומי וירבעם בן נבט).

מלכים א' פרק י"ב

פס' 1 - 5: ההתרחפויות במעמד רחבעם

ניתן ללמוד על ההתרחפויות במעמד רחבעם לפי הפרטים הבאים:

1. רחבעם אינו מומלך מיד על כל שבטי ישראל כשלמה אביו וכסבו דוד (שמואל ב' ח', 1 - 3) [הוא נאלץ לשתף בהכתרתו למלך את נציגי כל השבטים].
2. העם קובע את זמן ומקום ההמלכה, במקום שהמלך יקבע זאת. ירידת רחבעם לשכם מעידה על פגיעה במעמדו ובמעמד ירושלים.
3. ירבעם לא פוחד לשוב ממצרים והוא משמש כנציג של העם כלפי רחבעם.

שכם: היא בירת שבטי הצפון (עשרת השבטים). רחבעם רצה שמלכותו תתקבל על כל השבטים ולכן הסכים שהמלכותו תיערך בשכם, עקב התנגדות נציגי השבטים לעריכת הטקס בירושלים. הסכמת רחבעם מעידה על אופיו ורצונו לרצות את שבטי הצפון, כנראה בשל חוסר בטחון וחולשה הנובעים מחוסר ניסיון.

פס' 6 - 15: עצת הזקנים ועצת הילדים

זקנים: יועצים חכמים ובעלי ניסיון חיים.

עצת הזקנים: (פס' 7) התנאי: "אם היום תחיה עבד לעם הזה ועבדתם וענתם ודברת אליהם דברים טובים".

התוצאה: "והיו לך עבדים כל הימים".

* הזקנים יועצים לרחבעם להקל בעול המסים, הם רומזים שאח"כ הוא יוכל להחמיר בעול המסים.

הילדים: נאמר עליהם שגדלו עם רחבעם, סביר להניח מכך שהיו בני גילו. רחבעם הומלך בגיל 41 למלך (מלכים א' י"ד, 21). הכינוי "הילדים" הוא כינוי גנאי על שום קלות דעתם וטיפשותם. כנראה שאלו הם אחיו החורגים של רחבעם.

עצת הילדים: (פס' 10 - 11) "קטני (אצבעי הקטנה) עבה יותר ממותני אבי" = משמעות ביטוי זה: כוחו ועצמתו של רחבעם, גדולים מאלה של שלמה.

"אבי העמיס עליכם עול כבד // ואני אוסיף על עולכם

אבי יסר אתכם בשוטים // ואני איסר אתכם בעקרבים" תקבולת הסולם העולה

* הילדים יועצים לרחבעם להחמיר בעול המסים.

ההבדלים בין גישת הילדים לגישת הזקנים

לדעת הילדים: זכותו של רחבעם למלוך מתוקפו של משפט הירושה.

ואילו לדעת הזקנים: זכותו של רחבעם למלוך אינה תקפה דיה מכוחו של משפט הירושה.

רחבעם מעדיף את עצת הילדים על פני עצת הזקנים עקב הסיבות הבאות:

א. המספר המקראי אומר בפס' 15 שה' גרם לכך, כדי שהממלכה תתפלג ונבואתו של אחיה השילוני תתגשם.

ב. עצת הזקנים הפחיתה את כבודו של רחבעם ואילו עצת הילדים העלתה את כבודו.

928
ספ' 8

סיכום פרק י"ב: רחבעם (מלך ישראל) - פס' 1-15
סיכום פרק י"ג: רחבעם (מלך ישראל) - פס' 1-15
ה' יצא לי ידע מה שכתבתי ויש לי סיכום פס' 15

פס' 16 - 24: המרד ברחבעם והמלכת ירבעם

עשרת השבטים מורדים ברחבעם ואומרים: (פס' 16)

"...מה לנו חלק בדוד // ולא נחלה בכו ישי" = תקבולת נרדפת

"לאוהליך ישראל אתה ראה ביתך (דוד)..." = הנגדה

סיסמת המרד: "מה לנו..." מוכרת מההיסטוריה - שמואל ב' כ', 1: מרד שבע בו בכרי, ומשמשת הכרזה על הפילוג. מבחינה תוכנית הטענה היא: איזה אינטרס יש לנו להיות בשותפות גורל אתכם.

רש"י: המקדש-שבנית לך לבדך יחיה.

רד"ק: מי נשאר עמך, ועל איזה בית תמלוד, כי לא על בית ישראל.

"לאוהליך ישראל" מציינת את החזרה לדגם השלטוני שקדם למלוכות שושלת בית דוד, שבו שבטי הצפון ושבטי הדרום היו גופים נפרדים.

ישנו קושי בביטוי: "זולתי שבט יהודה לבדו" (פס' 20) שממנו נלמד שרחבעם מקבל רק את שבט יהודה, אך בהשוואה לפרק י"א, 30 - 32 אנו לומדים שלרחבעם ניתנו שני שבטים - כיצד ניתן לפתור קושי זה?
תרגום השבעים: סבור שיש לקרוא יהודה ובנימין, או שבנימין השבט הקטן נקרא בשמו של שבט יהודה מתוך כבוד לשבט יהודה הגדול והמכובד.

בפס' 20 - 24 ישנם שימושים שונים בשורש שו"ב המבטאים את הרצונות המנוגדים של רחבעם ושל ה' בדבר פילוג הממלכה. הביטוי "להשיב את המלוכה" (21) מדגיש את רצונו של רחבעם למנוע את הפילוג שהוא רצון ה'. הביטויים "שב ירבעם" (20), "שובו איש לביתו" (24), "וירשבו ללכת" (24) מדגישים את התגשמות הנבואה בדבר פילוג הממלכה לפי רצון ה'.

** ה' מדגיש בפס' 24 שאין לצאת למלחמה נגד ישראל עקב הסיבות הבאות:

א. ה' הוא הגורם לפילוג.

ב. ה' מכנה את ישראל בכינוי "אחיהם" שמעיד על קרבה בינם.

2 כ"ז
כ"א
כ"ח

בפס' 15, 24 ישנו הסבר תיאולוגי (דתי, אמוני) למאורעות:

בפס' 15 - רחבעם מקבל את עצת הילדים ולכן פורץ מרד בהתאם לתוכנית ה'.

בפס' 24 - ה' מתערב ומונע את המלחמה בין שבטי הצפון ויהודה.

הביטויים המעשיים לפילוג

א. רצח אדורס נציב מס הכנסה, אדורס היה שנוא על שבטי הצפון ולכן הם רוגמים אותו באבנים (פס' 18).

ב. ניסיון לרצוח את המלך רחבעם (פס' 18).

ג. מינוי ירבעם למלך על שבטי הצפון (פס' 20).

ד. רחבעם מגייס צבא, כדי להלחם במורדים, אך הנביא שמעיה מונע זאת מימנו בפס' 21 - 24 ישנו שוב ביטוי

לתפיסתו של מחבר ספר מלכים הרואה בפילוג עונש על חטאי שלמה.

פילוג הממלכה

הממלכה המאוחדת נתפלגה בשנת 928 לפנה"ס לשתי ממלכות ממלכת יהודה וממלכת ישראל הצפונית.

ממלכת יהודה כללה את נחלתו של שבט יהודה, הנגב שבנחלת שבט שמעון, ומרבית אזוריו של שבט בנימין. האוכלוסייה של ממלכת יהודה כללה את השבטים: יהודה, לוי, ומרבית שמעון ובנימין. ממלכת ישראל הצפונית השתרעה מבית אל בדרום ועד דן בצפון, ובעבר הירדן המזרחי מגבול מואב בדרום ועד הבשן בצפון.

הסיבות לפילוג הממלכה

נחלקות לשני סוגים עיקריים:

1. סיבה דתית:

המספר המקראי מציין שהסיבה לפילוג הממלכה היא חטאי שלמה ונשותיו. נשותיו הנוכריות של שלמה הטו את לב שלמה מדרך ה' והחדירו את העבודה הזרה לירושלים (מלכים א' י"א, 14) ולכן ה' מענישו ומפלג את הממלכה בימי בנו - רחבעם.

2. סיבות מדיניות:

א. עול המסים הכבד:

בימי שלמה הוטלו על העם מסים שונים, בכסף ובעבודות כפייה, עקב מפעלי הבנייה הרבים שיוזם בירושלים ובערים אחרות. הוא אילץ בעיקר את שבטי הצפון לעבודות כפייה ממושכות שגרמו לתסיסה ולמרידות.

ב. אפליית שבטי המרכז והצפון לטובת שבט יהודה:

שבט יהודה היה כנראה פטור מעול המסים שגבו פקידי המלך משאר השבטים והיה לו מעמד מיוחד בקרב השבטים בימי דוד ושלמה. עובדה זו עוררה את קנאתם של שאר השבטים.

ג. קנאת שבט אפרים ביהודה:

שבט אפרים היה אחד השבטים החזקים ובעלי ההשפעה בתקופת השופטים - יהושע היה משבט אפרים. בנחלת אפרים היו המרכזים המקודשים של העם: שילה, בית אל, מצפה וכנ'. בחירת מלך משבט אחר ולא משבט אפרים עוררה את קנאתו וחיזקה בו את השאיפה להנהיג את שאר השבטים.

פס' 25 - 33: פעולות ירבעם לביסוס ממלכה עצמאית

מטרת הפעולה	הפעולה
שכם תהווה משקל נגד מבחינה ממלכתית לירושלים.	בונה את שכם כעיר בירה
פנואל הייתה עיר מבצר ובירתו השניה של ירבעם.	בניית עיר בשם פנואל
סיבה דתית: דן ובית אל היו מרכזים דתיים מקודשים בעבר. <u>סיבה גיאוגרפית:</u> דן ובית אל סימנו את גבולות הממלכה. העגל מוכר לעם כסמל (שמות ל"ב, 3 - 4) ולכן הם לא ידחו אותו כעבודת אלילים. ירבעם יוצר באופן זה תחליף מבחינה דתית לבהמ"ק שבירושלים.	מציב שני עגלי זהב בדן ובבית אל. לדעת המספר המקראי הדבר נחשב לחטא: "...ויהי הדבר הזה לחטאת" (פס' 30).
הכוהנים משבט לוי התרכזו בירושלים וכנראה סרבו לעבוד במקדשים של ירבעם. ירבעם משיג בפעולה זו תחושת שייכות ושוויון בין כל השבטים שבממלכתו.	ממנה כוהנים מכל עשרת השבטים ולא מבני לוי. לדעת המספר המקראי הדבר נחשב לו לחטא: "... אשר לא היו מבני לוי" (פס' 31).
<u>סיבה חקלאית:</u> דחיית חג הסוכות בחודש נועדה לאפשר	דוחה את חג הסוכות מהחודש השביעי (תשרי)

לחודש השמיני (חשוון). לדעת המספר המקראי	לשבטי הצפון לאסוף את היבול (המאחר להבשיל בצפון) לפני בא הגשמים, מאחר וחגשמים מקדימים לרדת בצפון.
---	--

הדבר נחשב לו לחטא: "...אשר בדא מלבו" (פס' 33).

**** מטרת כל הפעולות הללו של ירבעם היא לנתק את ממלכת ישראל מהקשר שלהם למקדש ולירושלים, ללכד אותם סביב מכנה משותף חדש ולבסס ממלכה עצמאית המנותקת ממלכת יהודה = סיבה מדינית.**

המקבילות למלכים א' י"ב מדברי הימים ב' י"א-י"ב

ספר דה"י חובר 150 שנה לאחר ספר מלכים. דה"י משמש כתוספת לספר מלכים וכחיבור מקביל המציג השקפה חדשה על ממלכות יהודה וישראל.

ההבדל בין מלכים א' פרק י"ב למקבילות בדה"י ב פרקים י"א-י"ב

הפסוקים שבמלכים א' י"ב, 20, 25 - 33 העוסקים בהמלכת ירבעם ובפעולותיו לביסוס ממלכתו מושמטים בספר דברי הימים.

ההבדלים בינם נובעים מכך שמחבר ספר דברי הימים הוא בעד רחבעם ונגד ירבעם, הוא מאשים בפילוג את עשרת השבטים. ירבעם נתפס בעניו כמורד במלך החוקי היחיד רחבעם. לדעתו התנתקותה של הממלכה הצפונית ממלכת בית דוד היא פשע חמור הנוגד את רצון ה'. לפיכך סבור מחבר ספר דברי הימים שקיומה של הממלכה הצפונית אינו חוקי, וקורותיה אינם ראויים להיכתב.

לעומת זאת מחבר ספר מלכים מאשים בפילוג את ממלכת יהודה, לדעתו הפילוג בא כעונש על חטאי שלמה ועל סירובו של רחבעם להיענות לדרישת העם, לדעתו הפילוג הוא חוקי ומשקף את רצון ה' ולכן אינו נמנע מלתאר את המלכת ירבעם ופעולותיו.

לוי' ל.ל. (כ"ס 20-24)

כ"ס 20 - רחבעם מלך יהודה וישראל ירבעם מלך ישראל

כ"ס 21 - רחבעם מלך יהודה וישראל ירבעם מלך ישראל

כ"ס 24 - רחבעם מלך יהודה וישראל ירבעם מלך ישראל

ירבעם מלך ישראל ורחבעם מלך יהודה

* רחבעם מלך יהודה וישראל ירבעם מלך ישראל

רחבעם מלך יהודה